

CSEMNICZKI ZOLTÁN RAJZA

A kíváncsiság és a hiúság etikája

Lukács György vázlatosan maradt önéletrajzának, az *Átélt gondolkodásnak* utolsó soraiban megdöbbentő gondolatok szerepelnek: Lukács a legpozitívabb emberi tulajdonságnak a kíváncsiságot tartja, a legnegatívabbnak pedig a hiúságot, melyből szerinte minden rossz emberi megközelítés ered. Vajon jogosult-e emberi jellemvonásokat, karakterjegyeket erkölcsileg-társadalmilag megítélni? Ezzel már régóta kísérletezik a filozófia. Arisztotelész például a közép fogalmát tartotta minden helyes magatartás kiindulópontjának. Így bizonyított: a vakmerőség és a gyávaság között a bátorság a középfogalom, tehát a bátorság erény, a két szélsőséges pedig annak az ellenkezője. S a filozófia története folyamán — hogy még egy példát említsünk — felfedezték az entuziasmus, vagyis a lelkesedés pozitív erkölcsi szerepét is.

Velük szemben mindig gyanúperrel éltem. Nagyon vulgárisan megfogalmazható okból. Mert például a lustaság mindenképpen negatív karaktervonás a társadalom egésze szempontjából, ha a lustaságot önmagában veszem. Hasonlóképpen a szorgalom önmagában feltétlenül pozitív tulajdonság és társadalmilag hasznos. Csak hogy nem lehet önmagában venni és önmagában tekinteni sem a lustaságot, sem a szorgalmat. Mert ha például így kérdezek: mi a társadalmilag hasznosabb, a lusta tolvaj avagy a szorgalmas, pontosan fordítva fogok válaszolni, mint az előbb (amennyiben itt társadalmi „hasznosságról” beszélhetünk). Úgyhogy mindez azt mutatja, nem a tulajdonságjelzőkön múlik a dolog, hanem azon, hogy a tulajdonságok mihez kapcsolódnak. Így adott esetben a vakmerőség nagyon hasznos lehet, sőt csak az lehet hasznos még a bátorsággal szemben is. Még az is előfordulhat, hogy a gyávaság konkrét haszonnal jár, nemcsak önmagunk, hanem a társadalom szempontjából is. Emlékezzünk csak a Ballada a katonáról megrázó képsoraira, amikor a kiskatona rettenetes félelmében kifejezetten gyávan hajtotta végre hőstettét. Úgy vélem, reális azt mondani: az erkölcsöt nem helyes sem szélsőséges, sem középfogalom jellegű tulajdonságokhoz kötni.

S ezek után térhetünk vissza a kíváncsisághoz, melyről a közhit úgy véli: valamiféle rossz tulajdonság. A gyereket már egészen kis korban azzal intik le, hogy aki kíváncsi, hamar megöregszik. Ha a kíváncsiságot dicsérni kezdjük, a közhittel szemben kell fellépünk ugyan, de nem a filozófiai hagyománnyal szemben. Már Platonnál szerepelt az a gondolat, hogy minden tudás alapja az, ha képesek vagyunk csodálkozni. Rácsodálkozni a dolgokra persze lehet nagyon naivan is, nagyon felületesen is, és az az amerikai középosztályra jellemző magatartás, mely-mindent hangos oh! — felkiáltással kísér, bizony nagyon messze van a Platon-féle csodálkozástól. Még messzebb a kíváncsiságtól. Mert valóban csodálkozni csak az tud, aki tényleg kíváncsi. Csodálkozni ugyanis lehet nagyon felszínesen, tehát anélkül, hogy tudnánk, voltaképpen min is csodálkozunk. Mennyire más csodálkozás azonban az, amikor például a természettudományban jártas ember számára egy furcsa természeti jelenség adódik, amely valóban szokatlan, s éppen ezért csodálkozik el, mivel nagyon jól tudja, hogy átlagos természeti feltételek közepette nem szokott létrejönni az adott jelenség.

Tehát nagy különbség van aközött, hogy kíváncsisággal csodálkozunk-e, vagy pusztán kíváncsiságból. A kíváncsiságból való csodálkozás igényét elégítik ki a különféle katasztrófafilmek, lásd a Földrengést, vagy jó néhány sci-fit. Az áltudomány egésze is erre az igényre épít. De milyen más csodálkozás még Kolumbusz csodálkozása is azon, hogy az általa Indiának hitt földrészen nem

azt találta, amit várt. Mert Kolumbusz kíváncsi emberként valóban kíváncsisággal csodálkozott, és kíváncsisága megmaradt a csodálkozás után is.

A kíváncsiság tehát a megismerés hajtóereje, az objektív valóság megismerésének alapvető motívuma. S az az igazság, hogy aki kíváncsi, bizonyos értelemben mindig fiatalos marad. Sőt egyenesen azt mondhatnánk, hogy az élet azzal ér véget, amikor az ember már nem kíváncsi. A teremtő, a gondolkodó ember mindig kíváncsi, mert érdekli az, hogy hogyan változnak az emberek, a társadalom, mi történik a „világban”. Ezért a kíváncsiság nem más, mint az állandó és totális újra törés, vagyis az új megismerni akarásának tulajdonságbeli kifejeződése. Emberek, akiket betegség vagy más súlyos csapás ér, meg tudnak újulni azért, mert érdeklődnek, mert még el tudnak csodálkozni dolgokon, mert nem hajlandóak kívülmaradni a világon. Ha az ember elveszíti érdeklődését, kíváncsiságát, az nem más, mint a halál szellemi előkészítése.

De vajon a hiúság szembeállítható-e a kíváncsisággal? A hiúságot a köznapi értelemben bocánatos bűnnek tartjuk, sőt mi több, az elhanyagolt emberekkel kapcsolatban még azt is szoktuk mondani: nem ártana, ha lenne bennük valami hiúság. Nem köznapi értelemben azonban a hiúság már veszélyes tulajdonság. Ténylegesen a kíváncsiság ellentéte. A kíváncsi ember mindig valami vagy valaki másra kíváncsi. Ha megtanult vagy felismert valamit, akkor nem annak örül a hiú ember, hogy ő azt a dolgot már ismeri, hanem anniak, hogy ő az, aki ismeri az adott dolgot. A hiú ember elsősorban önmagára kíváncsi. Ha más iránt érdeklődik, akkor számára nem az fontos, hogy a másik emberen segítsen, hanem az, hogy mindenki lássa: ő segít a másikon. A kíváncsi ember azt kérdezi: hogyan állok én hozzá a valósághoz, a hiú pedig így kérdezi: hogyan áll nekem a valóság, vagyis hogyan dekorál engem a valóság egésze.

Szükségszerű azután, hogy láncreakció módján következményei is legyenek a hiúságnak. A hiúság vezeti el az embereket oda, amit ma divatos szóval presztízsfogyasztásnak nevezünk; mert hiszen a hiúság ilyenkor úgy jelenik meg: nekem van — másnak nincs.

Nem tudom, hogy erre az ellentmondásra, melyet oly szellemesen hangsúlyoz Lukács, vagyis a kíváncsiság és hiúság ellentmondására mennyire lehet általános etikát építeni. Az azonban bizonyos, hogy a kíváncsiság etikailag materialista tartalmú, mivel az objektív dolog iránti érdeklődés, az objektív viszonyokon történő elcsodálkozás, a más emberek helyzete iránti rokonszenv és megismerésvágy irányítja. Ugyanigy bizonyos, hogy a hiúság etikai szempontból feltétlenül szubjektív idealizmus, mert nemcsak önmagát méri önmagával, hanem az egész világ mértékévé az az ember válik, aki a hiúságtól eltöltötten néz szembe a valósággal. Azt sem tudom bizonyosan, hogy ha erre a hiúság-kíváncsiság ellentmondásra építenének egy gyakorlati pszichológiát, vajon az mennyire lenne eredményes. De az már vitathatatlan, hogy az emberek valósághoz való fordulásának, valósághoz, társadalomhoz való viszonyának minden bizonnyal egyik mértéke abban van, hogy minden egyes ember miképpen tudja megoldani a benne lévő hiúság leküzdését, és a benne lévő kíváncsiság megerősödését, és objektív tényezővé válását. Ellentmondásban élünk. Minden bizonnyal önmagunkban is. De az ellentmondások feloldása határozza meg azt, hogy mennyire tartalmasan élhetjük a társadalmi létet.

HERMANN ISTVÁN

BERTÓK LÁSZLÓ

Weöres Sándor emlékkönyvébe

Világnagy hársfa álmodik,
ballag a vizen át,
röpül fölötte hét ladik,
alatta hetven ág.
Hetven ágából dől a fény,
köröskörül tükör,
megáll a semmi közepén,
kinéz mindenkiből.
Látja, hogy szeme nyitva van,
így álmodik tovább,
bezárja a határtalan,
viszi a sok virág.

FODOR ANDRÁS

Akkor éjjel...

Nem erőltetném jelképpé, de
olyan volt akkor éjjel,
ahogy az állomás perronján
búcsúzkodón megálltam
két más-másfele induló
barátom közt. Felettünk
tejszínű, néma fény mered
a szaggatott sötétből.

Ránduló visszhang szalad ki a
nyitott üvegajtón.
Indul a vonat. Bent sötét. Az
ablaka keretében,
riasztott ménesek gyaánt
elvágtatnak a dombok.
Csillagtorsokkal csak a rét
izzik tovább az égen.

DUSA LAJOS

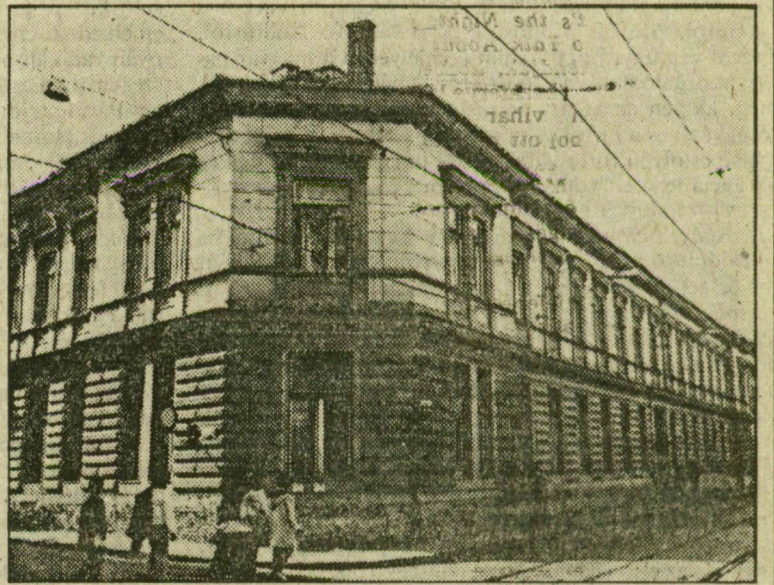
Augusztusi merengő

Isten ingujjban ül a padra,
enyhül a hőség, — nézelődhet.
Csupa darázs az őszibarackfa
és a csordultig érett nöket
kiüzi most az alkonyatba
puhuló húsok, szarkalábuk.
Könnyű ruhások, nevetősek,
mintha nyaruk lenne erősebb,
s nem érlelődne — mint a titok —
a látszat mögött mély magányuk.

En benn sétálok önmagamban.
Harmínchat éves vagyok, s látom
semmibe billenő nyaramban
hogy gurul széjjel ifjúságom.
Csak amit hiába akartam
az taszít, lők tovább, előre.
Csak örökös becsapottságom
gyermekökke ver; nagyon fájjon
szívemtől idegen világom,
hol ránk érik a semmi ősze.

Szeged műemlékei

43. A BURGER-HÁZ

A Kelemen utca 7. szám alatti épület „Műemlék. „Burger-ház” néven ismert eklektikus stílusú, 1883-ban épült.”

Egyemeletes lakóház, lecsapott sarokkal. Földszintjén ablakos, emeleti ablakai felett konzolokra támaszkodó egyenes párkányok a sarokrész ikerablakainál is, onnan az Oroszlán utcai részen ívesek. Homlokzatait sűrű konzolú párkány zárja le. Felsíkja a földszinten erősen, az emeleten finoman kvaderezett. Vasbetétes fa kapuja előtérbe nyílik, ahonnan a félköríves lépcsőházba jutunk. A lépcsőt követő és az emeletet lezáró korlát kétfele mintázatú, gazdag rajzú, csigás díszű öntöttvas. A lépcsőház íve az elnyújt-

tott U-alaprajzú épület udvarán kiöblösödik, tőle jobbra-balra konzolos függőfolyosó fut végig.

A ház helyén a nagyárvízkor a „Szeged csong. takaréktár” tulajdonát képező épület állt, ahol rajtuk kívül károsult volt még „Burger Zsigmond özv. könyvnyomdász és kereskedő.” Itt 1880-ban már, mint saját házában fia, Burger Gusztáv hirdeti „könyv- és könyvnyomdáját”. A jelenlegi házban 1883 elején a hirdetés szerint „Burger Gusztáv és társa könyv- és könyvnyomdája” volt. (Három év múlva 1886-ban dr. Pollák Lajos ügyvéd és neje a ház tulajdonosa.) Az építető nyilván a Burger család valamelyik tagja volt.